

Fotografujeme **neostře**

Téma o neostrém fotografování může vyznít jako provokace, vždyť ostrost (a správná barevnost) se chápou tradičně jako základní vlastnosti „dobré fotografie“. Stejně jako s proměnou barevnosti se dá zajímavě experimentovat i s neostrostí, která při zajímavém užití může umocňovat působení snímku. Pokud to má své zdůvodnění, nemusí být ani podstatné partie snímku nutně ostré a dokonce může být i celý snímek neostří, pokud je jasný záměr a účel takového vyjádření... Práci s neostrostí zde tedy pojmáme jako alternativní tvůrčí techniku. Autorkou, která cílevědomou prací s neostrostí povýšila na svou základní tvůrčí metodu, je Nadia Rovderová, jejíž snímky budou doprovázet většinu našich ukázek.

KDO JE NADIA ROVDEROVÁ?

Nadia Rovderová (*1971 v Popradu) je výtvarnice, galeristka, kurátorka a publicistka, které uhranula fotografie a Praha, kde od roku 1991 žije a kde má svou galerii. Svou fotografickou tvorbou navazuje na zálibu v malbě, od níž jsou některé její fotografické obrazy na první pohled těžko rozeznatelné. K jejímu charakteristickému výtvarnému rukopisu patří především experimenty s neostrostí, u nichž často pracuje s prvky náhody a intuice a kde někdy až do hraničních možností rozvíjí možnosti fotografického záznamu mnohaminutových expozic v noci i ve dne. Uspořádala jako kurátorka řadu expozic, realizovala deset samostatných výstav svých děl, její práce nalezneme v českých i zahraničních sbírkách.
www.rovderova.com

Proč jste si jako tvůrčí metodu oblibila právě neostrost?

Neostrost připomíná malbu, z níž vycházím. Léta jsem se věnovala expresivní malbě a to, co je vidět na mých fotografiích, na to navazuje. Nejsou to fotografie v pravém slova smyslu, jsou to obrazy malované světlem. Zároveň mě však přitahuje i skvělá schopnost fotografie zachytit objekt ostře a velice ráda ostrost s neostrostí kombinuji, jak je tomu třeba u snímku Anděl odcházející (na protější straně). Tento kontrast vytváří v obrazu to správné napětí. Neostrost používám rovněž k vyjádření dynamiky, jak je tomu

u fotografií z cyklu On the road, které jsou vesměs fotografovány za jízdy.

Co pro vás vyjádření pomocí neostrosti znamená?

Neostrost je pro mě jakýmsi filtrem, který odhalí to, co ostré detaily skrývají – celek, podstatu, náladu... Tisíc ostrých detailů, to je jako změt přesných informací, které nám ovšem znemožňují obsáhnout přesnou podstatu celku – zahlcují nás a zavádějí, odvádějí od podstatného. Když jim obrousíme hroty, dáme možnost promluvit tomu, co je skryto v hloubi věci či dějů.

Název snímku **ANDĚL ODCHÁZEJÍCÍ** může evokovat útvar na obloze, kterým v reálu byl plující měsíc, jemuž optika fotopřístroje roztáhla křídla. Ale může jím být i osobní výpověď dívky, odcházející vlevo ze záběru. Světlo sodíkové výbojky v předním kompozičním plánu fotografie je v kontrastu k barvě oblohy nadcházející noci a zejména pak k podivnému zelenému světelnému útvaru, který je tak vlastně jakýmsi tajemstvím. A on především může být oním odcházejícím andělem...
Foto @ Nadia Rovderová

Autoportrét autorky

PROČ MILOVAT NEOSTROST?

I když je hlavním fotografickým proudem digitální, mnoho lidí jde proti proudu a experimentují se starými technikami, objevují kouzlo vývojek a ustalovačů, pracují s dírkovou komorou, lomem, s okamžitou fotografií typu starého polaroidu. A protože většina má ráda ostré fotografie a ty nalezneme

na milionech „technicky vypiplaných“ snímků, sázejí někteří na neostrou kartu, na pocit, intuici, nepředvídatelnost, náhodu... Náhoda je mocný čaroděj i v době, která tak ráda má všechno předem spočítané a precizní. Proto jsme zařadili tento materiál, v němž chceme ukázat různé formy práce s neostrostí. S ne-

ostrostí pro vyjádření pohybu pracovali již fotografové v 80. letech 19. století... Neostrost v celém snímku může být ovšem nejen záměrná, ale i bezděčná, což se děje nejčastěji chybným držením fotopřístroje, resp. delší expozicí, kdy fotograf nedokáže čas expozice zvládnout (viz následující stránka).

Neostrost při fotografování lidí

Neostrost části snímku způsobují jednak prvky ležící mimo pásmo ostrosti, jednak prvky evokující pohyb či změnu. Fotografie je pak jakoby v pohybu.

1. NEOSTROST NEZAOŠTRĚNÍM potlačuje naturalismus zobrazovaného objektu a vede tak k celkovému zjemnění záběru. Eva z cyklu O Adamovi a Evě je spíše tušená než viděná, nemá konkrétní rysy, jen obrysy, může jí tak být kterákoli žena...

2. NEOSTROST DELŠÍM ČASEM
EXPOZICE spojená s gestem evokuje pohyb, napětí a dramaticčnost – snímek z cyklu In love s názvem Odhalení. K napětí přispívá symetrála dělicí poloviny, již prochází šperk a tetování, což vytváří kontrasty bílé a černé. Neostrost prstů symbolizuje akci, čtenář snímku je očitým svědkem činu, není to ani před, ani poté a v tom tkví rafinovanost a půvab této fotografie.

3. NEOSTROST NEDOKONALOSTÍ OPTIKY vzniká například při fotografování mobily či tablety. Obraz s názvem Lea z cyklu Novorozenci jako by se snažil sledem záběrů z mobilu přiblížit postupný přerod očí čerstvě narozeného potomka od nevidoucnosti po práh ostrosti. Je to i o tom, že dětské oči se postupně seznamují se světem a čím jsou starší, tak s větším překvapením mohou na svět kolem zírat... Co ty oči zažijí? Také o tom je tato práce, prezentovaná v originále jako světelný panel – lightbox.

Předpoklady tvorby

Při zrakovém vnímání se člověk soustředí na určitý podstatný bod a okolí tohoto středobodu vnímá jen okrajově nebo vůbec ne. Fotografickým jazykem řečeno: člověk namířil svou optiku a zaostřil na bod svého zájmu, jehož okolí je pro něho nezajímavé, tudíž neostré. Tuto neostrost můžeme vyjádřit minimálním clonovým číslem, pak bývá snímek zčásti neostrý. To se tradičně využívalo u klasického portrétu, kde platila zásada, že alespoň jedno oko má být perfektně ostré. Udělá-li člověk prudký pohyb a fotografujeme-li delším časem a třeba i bez stativu, rozmáchlá ruka je neostrá a evokuje tak pohyb, gesto, prudké hnutí myslí. Často se právě využívá kontrastu stavu, tedy pohybu a klidu, kontrastu barev, zpravidla teplé a studené. Kontrast významu obvykle přichází sám při čtení snímku.

Světlo

Nižší hladina osvětlení bývá obvykle předpokladem pro možnost použití delších časů závěrky, které jsou zas předpokladem pro vyjádření neostrosti. Pro určité emotivní vyjádření můžeme pro neostrost celého snímku také použít delší čas expozice, hýbnout s digitálem nebo jen se zoomem (viz foto 6). Zajímavý příklad využití neostrosti s evokací pohybu je záblesk na druhou lamelu nebo použití vícenásobné expozice.

Úskalí

Vyjádření neostrosti musí mít své opodstatnění. Pozor na bezděčnou neostrost. Ta často vzniká při snímání z ruky delšími časy závěrky, kdy se nevyužívá funkce stabilizace obrazu (při užití základního ohniska zpravidla delší než 1/30 sekundy). Čím je ohnisko delší, tím je hranice udržitelnosti digitálu bez stabilizace

v ruce kritičtější. Kdysi se používalo pravidlo vyjadřující, že ohnisko 100 mm znamená nejdelší čas 1/100 s, 200 mm 1/200s... Pozor – zapnutý stabilizátor při upevnění na stativ způsobí obvykle rozechvění snímku!

Fototechnika

Experimentovat s neostrostí můžeme všemi typy fotopřístrojů i třeba dírkovými komorami. Zvláštní efekty mohou nabídnout jednoduché plastové fotopřístroje, jejichž nejproslulejší reprezentant s názvem LOMO dal vzniknout celé komunitě zájemců o lomografii.

OBLIBA NEOSTROSTI je do jisté míry reakcí na předvídatelnost a přesnost digitálů. Hra s neostrostí je hra s náhodou.

Neostrost nefigurálních objektů

V přírodě nachází fotograf nespočet námětů, u nichž si může pohrávat s neostrostí. Večer i za dne využívá delších časů expozice, zoomuje během záběru, hledá světelné kontrasty, žasne nad rolí náhody, neboť každý snímek téhož motivu vychází jinak...

Předpoklady tvorby

Neostrost celého snímku vzniká buď pohybem fotopřístroje, nebo pohybem zobrazovaného objektu, případně vícenásobnou expozicí. (viz FotoVideo z prosince 2011). Pohyb fotopřístroje může být v podstatě jakýkoliv: krouživý, směrem nahoru či dolů, do stran. Zajímavé výsledky pak přináší pohyb zoomu během expozice (viz foto 6), přičemž záleží na tom, zda se zoomem pohybuje směrem k sobě, či od sebe. Čas závěrky je přitom velmi důležitý, abychom totiž pohyb vůbec stihli. Pěkné výsledky přináší, když po stisku spouště zlomek sekundy počkáme a pak teprve zoomujeme. V tom případě bude střed ostrý. Neostrost v části snímku bývá nejčastěji výsledkem práce fotografa s hloubkou ostrosti. Při snaze vyjádřit rychlý pohyb a odlišení předmětu zobrazení od pozadí se využívá panning, tedy sledování objektu pohybem přístroje. Jinou možností pro vyjádření částečné ostrosti při evokaci pohybu nabízí práce s bleskem při delším čase expozice.

4. NEOSTROST KOMBINOVANÁ S DELŠÍM ČASEM expozice a posunem hloubky ostrosti při zrcadlení. Souhvězdí ryb z cyklu Nadii Rovderové s názvem Znamení. Krása obrazu těží z kontrastu barev a objektů, které jsou jakoby převráceny. Teplé barvy jsou konfrontovány se studenými, ryby jsou v obloze, kříž a stromy při zemi. Holé větve až připomínají plameny. Je tento svět převrácený? Jistěže je, zejména při pohledu do kaluže... Jde o znamení převrácených jistot v našem světě?

Světlo

Významnou roli při delších časech expozice hraje protisvětlo. Jeho působení můžeme do jisté míry organizovat například pohybem světelného zdroje během expozice, nebo naopak pohybem digitálu proti světlu, což bývá častější případ (o kreslení světlem viz FotoVideo ze srpna 2010).

Úskalí

Pásmo ostrosti na snímku musí být ve vztahu k neostrosti logické. V určitých případech může být neostrost mimo hloubku ostrosti vnímána jako chyba a fotograf ji může částečně odstranit snímáním s maximálním možným clonovým číslem.

Fototechnika

Velmi dobrou možnost nabízí příruční blesk s kombinací funkce záblesku na druhou lamelu. Pro efekty se světlem v pohybu za dne s dlouhými časy závěrky lze využít infrafiltr (viz FotoVideo z října 2011).

ROLI NÁHODY nelze podceňovat!

Další možnosti práce s neostrostí přináší ilustrativní fotografie Lenky a Pavla Scheuflerových:

6A. NEOSTROST ZOOMOVÁNÍM objektivu z delší do kratší ohniskové vzdálenosti.

6B. NEOSTROST ZOOMOVÁNÍM objektivu z kratší do delší ohniskové vzdálenosti.

6C. NEOSTROST DLOUHÝM ČASEM za pohybu stanoviště – v tomto případě jedoucího auta.

5. NEOSTROST V ČÁSTI SNÍMKU pramenící z fyzikálních zákonů vztahu mezi ohniskem a clonovým číslem. Snímek Nadii Rovderové z cyklu Terezín – hledání andělů má název Znamení. Již samotné jméno Terezín nese pečeť a člověk je tam s minulostí konfrontován velmi silně. Ono znamení v názvu snímku může být přízrak nestvůry, která se vznáší nad městem, kde se andělé těžko nacházeli, obecně pak čímsi zlověstným.

6A

6B

6C

Fototechnika pro neostré zobrazování

Nadii Rovderovou jsme představili v úvodu a zde budeme pokračovat v našem rozhovoru.

7. Snímek Nadii Rovderové s názvem **ROZHOVOR Z CYKLU DENÍKY**

Která tvůrčí metoda pro vyjádření neostrosti je vám nejbližší?

Nejčastěji používám dlouhé expoziční časy ve slabých světelných podmínkách bez stativu. Do snímku se tak dostane můj tep i dech... Často fotím za jízdy, někdy třeba i záměrně rozostřím. V mém posledním cyklu Za novorozenáma očima jsem používala detaily očí mých dětí fotografované mobilem a ty jsem zvětšovala na 2,5 × 1,5 metru velké poloprůsvitné plátno (viz foto 3). To taky mělo svoje kouzlo.

Mnohé vaše snímky mi připomínají záznamy snů, u nichž čas kolísá a přeskupuje se, skutečnost na nich není zcela zřetelná, ale vždy fotografie vyjadřují pocit, obvykle velmi libý a příjemný... Je tomu tak?

Moje fotografie je silně pocitová, nejsou to ovšem jenom příjemné pocity... Rozhovory s duchy, Hledání andělů, Znamení – tyto cyk-

ly vznikaly v období, které pro mě nebylo jednoduché. I proto možná bylo tak plodné a tvůrčí. Snímky z Terezína rovněž mají napjatou atmosféru... Nehledám v obrazech ošklivosti, jak to dnešní umění často dělá, to neznamená, že mé snímky nenesou zprávu o nepříjemných věcech. Samozřejmě na zeď si radši pověším něco ze svých „slunečných děl“, třeba Adama a Evu, i když i v nich je patrné, že se trápí a nevědí kudy kam.

Jak vaši fotografickou tvorbu ovlivnilo malířství?

Z malířství vycházím, jak už jsem říkala. Mám blízko k impresionistům a surrealismu, miluji dílo Renoira a Van Gogha. Barva je pro mě moc důležitá. Mám od přírody velice vyvinutou citlivost i k nejmenším barevným odstínům, cítím energii jednotlivých barev a inspiruje mě to k hraní si s nimi – jemně je ladit, vyladovat

až k energii, kterou chci navodit. Proto téměř nepoužívám černobílou fotografii. Černá a bílá by mi zdaleka nestačily, i když obdivuji mnohé fotografy, kterým vystačí a jejichž díla jsou úchvatná. Velice si vážím a obdivuji fotografie Petra Župníka a Václava Jiráka, zároveň jsou mi blízké fotografie Nan Goldinové, Annelies Štrba, Miloty Havránkové a rovněž mně fascinuje tvorba Josepha Beuyse, Marcela Duchampa nebo Jana Švankmajera.

Jakou fotografickou přístrojovou techniku jste si nejvíce oblíbila a proč?

První kvalitní snímky jsem pořídila poté, co jsem si v bazaru koupila svůj první Nikonat, a i když to v dnešní době zní až absurdně, Nikonatu a Nikkormatu, které pamatují vietnamskou válku, jsem věrná dodnes. Samozřejmě hraju si s představou kvalitní digitální zrcadlovky, ale zatím se k tomu moje konzervativní JÁ

8. **NEOSTROST RASTREM** – snímek Nadii Rovderové

nerozhoupalo. Takže jsou to spousty peněz za nákup a vyvolání klasických barevných filmů... Jinak si vystačím opravdu s minimem, výjimečně potřebuji blesk nebo stativ, objektivy používám dva (základní a širokoúhlý) a mými „filtry“ jsou neustálé hry s chybou ve fotografii. Začínala jsem mnohasekundovými až mnohaminutovými expozicemi, často bez stativu, za tmy, kdy jsem fotografovaný objekt či scénu spíš tušila, než viděla. Poté jsem totéž začala dělat za denního světla. Cyklus O Adamovi

Mým ateliérem je veškerá realita kolem... Odhaluji obsahy skryté pod povrchem reality.

a Evě se dostal z negativu na světlo světa jen díky trpělivé práci jednoho majitele malé fotolaboratoře na popradském sídlišti, který byl ochoten desítky snímků dlouhé minuty ručně exponovat pod zvětšovákem. Vzniklé fotografie se pak staly výchozím materiálem. Naskenovala jsem je a nechala vytisknout formou vysokostálého pigmentového tisku na plátno. Při prvním pohledu na finální produkt málokdo uhodne, že se jedná o fotografii. Ateliér nemám a v pravém slova smyslu jsem vlastně nikdy neměla. Mým ateliérem je veškerá realita kolem. Vyhledávám „silná místa“, případně sílu okamžiku. Odhaluji obsahy skryté pod povrchem reality. Zatím nejsilnější inspirací mi bylo město Terezín a pak Praha. Je to pokaždé úplně jiná energie, obě dvě města mě však silně přitahují a fascinují – v jednom žiji, do druhého mě pořád něco nutí se vracet.

Pracujete na zpracování fotografií s nějakými počítačovými programy. S jakými? Minimálně. Používám v podstatě jenom jas/kontrast, barevnost a retušovací nástroje ve Photoshopu.

Jste známá a oceňovaná svou galeristickou prací. Je vám bližší fotografování, nebo galerijní aktivita?

Obojí je mi stejně blízké a vzájemně se doplňuje. Souvisí to s dvěma protichůdnými rysy mé povahy – jsem někdy introvert, někdy extrovert. Fotografování je činnost introvertní. Mám ráda to polopoustevenické hloubání nad obrazy. Práce spojená s galerií zase vyžaduje spoustu komunikace, což je zas příjemné jinak.

Vaše galerie v Perlové ulici v Praze se stala prestižním místem uměleckých setkání s řadou skvělých tematických výstav, kde je k vidění a koupí obvykle nejenom fotografie. Která z výstav patřila k vašim nejoblíbenějším?

Těžko se mi vybírá jenom jedna... každá měla něco do sebe. Opravdu jsem si užívala dvojevýstavu Zrod fotografie, kde jsem měsíc byla obklopena nádhernými fotografiemi mistrů, jakými byli Drtikol, Funke, Rossler, Wiškovský, Lauschmann a Růžička. Rovněž jsem propadla mystice a kráse daguerrotypií – prvních fotografií z poloviny 19. století. Hodně legrace jsme si užili v rámci tematické výstavy Láska je slepá – sex je jinde. Skvělé návštěvníky nám přitáhla výstava Jana Švankmajera Přežít svůj život a jako vždy skvěle se mi spolupracovalo s Milotou Havránkovou a Pavlem Márou na jejich samostatných výstavách. Moc se těším na květnovou společnou výstavu Suzanne Pastorové a Dana Pešty – Ve jménu lásky. □

SOUTĚŽ

NEOSTROST

Vyfoťte nebo vyberte z archivu snímek se smysluplným vyjádřením principu neostrosti a zašlete na e-mail:

fv.jaknato@atemi.cz.

Počet snímků: max. 4

Kvalita do 5 MB/foto, formát JPG

Název souboru musí obsahovat celé jméno autora.

Do e-mailů uveďte téma soutěže a svoji přesnou poštovní adresu.

1. cena batoh Lowepro

Slingshot 200 AW

2. cena batoh Lowepro

Slingshot 100 AW

3. cena brašna Adventura UZ100

Ceny do soutěže věnuje společnost Lowepro.

Uzávěrka soutěže: 2. 4. 2012

Vyhlášení výsledků: FV 5/2012

Výsledky minulé soutěže na str. xx

Přesná pravidla soutěží najdete na www.ifotovideo.cz.